

Byzantina Symmeikta

Vol 31 (2021)

BYZANTINA SYMMEIKTA 31

Βιβλιοκρισία: Β. Σύρος, Μεσαιωνική Ισλαμική Πολιτική Σκέψη και Σύγχρονη Ηγεσία, Πρόλογος Cary J. Nederman, Μετάφραση Νίκος Ταγκούλης [Φιλοσοφική Βιβλιοθήκη / Μελέτες 60], Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2020

Γεώργιος ΚΑΡΑΜΑΝΩΛΗΣ

doi: [10.12681/byzsym.26878](https://doi.org/10.12681/byzsym.26878)

Copyright © 2021, Γεώργιος ΚΑΡΑΜΑΝΩΛΗΣ

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

To cite this article:

ΚΑΡΑΜΑΝΩΛΗΣ Γ. (2021). Βιβλιοκρισία: Β. Σύρος, Μεσαιωνική Ισλαμική Πολιτική Σκέψη και Σύγχρονη Ηγεσία, Πρόλογος Cary J. Nederman, Μετάφραση Νίκος Ταγκούλης [Φιλοσοφική Βιβλιοθήκη / Μελέτες 60], Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2020. *Byzantina Symmeikta*, 31, 518–520. <https://doi.org/10.12681/byzsym.26878>

Β. ΣΥΡΟΣ, *Μεσαιωνική Ισλαμική Πολιτική Σκέψη και Σύγχρονη Ηγεσία*, Πρόλογος CARY J. NEDERMAN, Μετάφραση ΝΙΚΟΣ ΤΑΓΚΟΥΛΗΣ [Φιλοσοφική Βιβλιοθήκη / Μελέτες 60], Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2020, σελ. 136. ISBN 978-960-02-3639-2

Το θέμα της πολιτικής ηγεσίας και ιδιαιτέρως της φύσης της εξουσίας του ηγεμόνα τίθεται ήδη στην κλασική αρχαιότητα, σε έργα όπως ο *Πολιτικός* του Πλάτωνα, τα *Πολιτικά* του Αριστοτέλη αλλά και το έργο του Φιλοδήμου *Περὶ τοῦ καθ' Ὅμηρον ἀγαθοῦ βασιλέως* δεν έχει αφήσει αδιάφορους και τους βυζαντινούς λογίους (αρκεί να σημειωθούν τα πολυάριθμα κείμενα της πολιτικής συμβουλευτικής λογοτεχνίας, τα γνωστά ως *κάτοπτρα ηγεμόνων*), ενώ αναβιώνει με ένταση την περίοδο της Αναγέννησης. Μια σειρά από αναγεννησιακούς στοχαστές με επιφανέστερο τον Niccolò Machiavelli προβληματίζονται γύρω από το ζήτημα αυτό και κληροδοτούν τις σκέψεις τους στους μεταγενέστερους φιλοσόφους όπως ο John Locke και ο Baruch Spinoza. Πολύ λιγότερο γνωστή όμως είναι η σχετική πολιτική σκέψη του ισλαμικού μεσαίωνα. Η ανακάλυψη και αποτίμηση αυτής της περιοχής της ιστορίας της φιλοσοφίας είναι επίτευγμα των τελευταίων δεκαετιών, όσον αφορά τουλάχιστον τη σπουδή της ιστορίας της φιλοσοφίας στον δυτικό κόσμο. Σε αυτή ακριβώς την περιοχή εστιάζει το βιβλίο του ιστορικού της πολιτικής σκέψης και θεωρίας Βασιλείου Σύρου [στην συνέχεια: σ.].

Το βιβλίο αποτελείται από δύο εκτενή δοκίμια που είχαν δημοσιευτεί αρχικά στα αγγλικά. Το πρώτο δοκίμιο με τον τίτλο «'Ηπια' και 'σκληρή' ισχύς στην πολιτική συμβουλευτική γραμματεία του μεσαιωνικού Ισλάμ»¹ εστιάζει κυρίως στο έργο του Ibn al-Ṭīqtaqā (1262-1310) με τίτλο *al-Fakhri*. Το εν λόγω

1. Αρχική δημοσίευση ως «Soft' and 'Hard' Power in Islamic Political Advice Literature», στον τόμο *Violence in Islamic Thought from the Mongols to European*

έργο επιχειρεί να παρουσιάσει τα στοιχεία της επιτυχημένης ηγεσίας και πιο συγκεκριμένα τους τρόπους με τους οποίους αυτή θα πρέπει να ισορροπήσει ανάμεσα στην επιβολή, τον εξαναγκασμό ή τη βία από τη μια πλευρά και τη συνεργασία με τους πολίτες και την πειθώ από την άλλη. Ο σ. επισημαίνει στον αναγνώστη ότι ο προβληματισμός αυτός διέπει την πολιτική σκέψη από την εποχή του Machiavelli και έως σήμερα. Ο προβληματισμός αυτός όμως διέπει και ολόκληρη την ισλαμική παράδοση πολιτικής σκέψης και υιοθετείται και από τον Ibn al-Ṭīqtaqā, ο οποίος, όπως δείχνει ο σ., αντλεί από μια πλειάδα προγενέστερων έργων της ισλαμικής γραμματείας. Ο Ibn al-Ṭīqtaqā εκθέτει τα σπουδαιότερα καθήκοντα του ηγέτη εστιάζοντας στη βασική πηγή της σφραγισμένης διαχείρισης της εξουσίας από τον εκάστοτε ηγεμόνα, που είναι η γνώση και ο ακέραιος χαρακτήρας. Προτείνει μια ευέλικτη μορφή πολιτικής εξουσίας προσαρμοσμένη στις συνθήκες, με σεβασμό προς τους υπηκόους, στοιχεία που τελικά θα συμβάλλουν στην πολιτική νομιμοποίηση της εξουσίας και στην πολιτική τάξη. Πιο συγκεκριμένα, ο Ibn al-Ṭīqtaqā υποστηρίζει ότι η πολιτική νομιμότητα εξαρτάται από την ικανότητα του ηγέτη να φροντίζει τη δημόσια εικόνα του και να επιλέγει με φρόνηση τους συνεργάτες του και τους κάθε λογής αξιωματούχους. Ο σ. εντοπίζει με οξυδέρκεια μια σειρά ομοιότητες μεταξύ της εν λόγω ισλαμικής πραγματείας και του γνωστού έργου του Machiavelli *Ο Ηγεμόνας*. Προφανώς ο Machiavelli δεν είχε υπόψη του την ισλαμική πραγματεία, εντούτοις η σκέψη του γειτνιάζει σημαντικά με αυτή. Πράγμα που δείχνει μια ενδιαφέρουσα παράλληλη εξέλιξη του πολιτικού στοχασμού σε δύο διαφορετικά ιστορικά και πολιτιστικά περιβάλλοντα αλλά και διαφορές που σχετίζονται με τις ιστορικές συνθήκες κάτω από τις οποίες γράφτηκαν τα δύο αυτά έργα.

Το δεύτερο δοκίμιο με τίτλο «Κακόβουλοι ηγεμόνες, καλοπροαίρετοι ιστορικοί: Η εξουσία του ισχυρού ηγέτη στη Μεσαιωνική Ινδία και στην αναγεννησιακή Φλωρεντία»² εστιάζει σε μια εκ πρώτης όψης ανοίκεια σύγκριση της εικόνας του ισχυρού ηγέτη σε δύο διαφορετικά ιστορικά περιβάλλοντα, τη μεσαιωνική Ινδία και την αναγεννησιακή Φλωρεντία. Ειδικότερα, η σύγκριση

Imperialism, ed. R. GLEAVE – I. KRISTO-NAGY, Edinburgh University Press: Edinburgh 2018, 165-190

2. Αρχική δημοσίευση: Evil Lords, Benign Historians Strongman Politics in Medieval India and Renaissance Florence, *Intellectual History Review* 29:1 [From *Ancient Theology to Civic Religion*], 2019, 11-34.

εστιάζει στο έργο του ουμανιστή Leonardo Bruni (περ. 1370-1444) από τη μια και του κατά έναν αιώνα προγενέστερου Ινδού ιστορικού Ziyā' al-Dīn Baranī (περ. 1285-1357) από την άλλη. Ο δεύτερος μας δίνει μια προσεκτική περιγραφή του εσωτερικού μηχανισμού του καθεστώτος του σουλτάνου του Δελχί Muhammad b. Tughluq (περ. 1290-1351), του οποίου ήταν έμπιστος για δεκαεπτά σχεδόν χρόνια. Όπως επισημαίνει ο σ., παρά τις διαφορές τους και την ιστορική και πολιτιστική τους απόσταση, τόσο ο Bruni όσο και ο Baranī παρουσιάζουν τις ιστορικές ενσαρκώσεις μιας αυταρχικής ηγεσίας, του Walter IV de Brienne στην αναγεννησιακή Φλωρεντία και του Muhammad στο σουλτανάτο του Δελχί αντίστοιχα. Και οι δύο συγγραφείς επισημαίνουν τον εφήμερο και εύθραυστο χαρακτήρα της πολιτικής εξουσίας και τους κινδύνους που εγκυμονεί η κακοδιαχείρισή της για τον ηγεμόνα.

Το στοιχείο που αναδύεται από την προσεκτική ιστορική μελέτη του σ. είναι ότι ο πολιτικός στοχασμός μεσαιωνικών και αναγεννησιακών διανοουμένων όχι μόνο παρουσιάζει μεγάλες συγγένειες –παρά τις τεράστιες πολιτιστικές διαφορές– αλλά και σημαντικές ομοιότητες με τη σύγχρονη πολιτική σκέψη, και κατά κάποιον τρόπο εμφανίζεται να απαντά σε σύγχρονα πολιτικά προβλήματα, τα οποία προφανώς είναι διαχρονικά, και τα οποία αφορούν την επιβολή της πολιτικής εξουσίας, την νομιμοποίησή της, αλλά και τον τρόπο με τον οποίο μπορεί να υπηρετήσει το κοινό καλό. Χρειάζεται να διαθέτει κανείς πολλή γνώση αλλά και πίστη στην αξία της ιστορίας του ανθρώπινου στοχασμού για να μπορέσει να αναδείξει εύγλωττα τη σημασία του για τον σύγχρονο προβληματισμό. Και αυτό είναι τελικά το σημαντικό επίτευγμα της επιμελημένης έρευνας του Βασιλείου Σύρου.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΑΡΑΜΑΝΩΛΗΣ
Πανεπιστήμιο της Βιέννης